

AEOS-toimijaksi hakeutuminen

Miten yrityksen kannattaa valmistautua ennen AEOS-hakemuksen jättämistä

Turvallisuusjohtokoulutus 14

Tutkielma

Katja Kapanen

Tulli

Turku, 27.3.2017

Aalto University Professional Development – Aalto PRO

Tiivistelmä

AEO on luotettava toimija Tullin näkökulmasta. Epävarmassa ja riskien täyttämässä kaupankäynnissä globaali AEO-ohjelma auttaa yrityksiä ja Tullia tunnistamaan paremmin toistensa tarpeet ja tekemään yhteistyötä. Tutkielman tavoitteena on selvittää yrityksille mitä AEO-vaatimusten saaminen edellyttää yrityksiltä – mitä pohjatyötä yrityksen tulee tehdä.

AEO-vaatimus kattaa kaikki turvallisuuden osa-alueet pois lukien työ- ja pelastusturvallisuus. Hakijayrityksen tulee valmistautua huolellisesti AEO-hakemuksen jättämiseen. Vaarattomuuden ja turvallisuuden kriteereiden vaatimukset tulee olla jo sovellettavissa yrityksen käytäntöihin ja yrityksen johdon tulee olla sitoutunut AEO-ohjelmaan.

Tutkielmassa korostetaan sitä, että AEO on tarkoitettu kaiken kokoisille yrityksille, jotka käsittelevät tullivalvonnassa olevaa tavaraa ja/tai siihen liittyvää tietoa. Tullin tulee huomioida AEO-arvioinneissa pienten- ja keskisuurten yritysten mahdolliset erityistilanteet. Samalla tavalla hakijayrityksen tulee sopeuttaa toimenpiteensä ja valmistelunsa yrityksen koon ja liiketoiminnan laadun ja laajuuden mukaan.

Abstract

According to customs legislation AEO is a trustworthy economic operator. When doing business in an unsure and risky commerce the global AEO program gives tools with which economic operators and customs authorities can cooperate and understand each other better. The focus of this study is to clarify to potential AEO applicants how they should prepare before submitting the AEO applications – what safety and security requirements are mandatory.

The AEO authorization entails all parts of safety and security except work safety and rescue safety. An applicant should make careful preparations before the AEO application is submitted. The requirements of the safety and security criteria need to be implemented in the everyday practices of the economic operator. Also the management needs to be committed to the AEO program.

The fact that AEO is envisaged to all sizes of companies that either handle goods that are under customs surveillance or information related to these goods, is emphasized in this study. Customs authorities should in the AEO audits take into consideration the possible special circumstances of small and medium sized companies. This applies also to the applicants: they should adapt their measures and preparations according to the size and quality of their business.

Sisällysluettelo

1.	Johdanto.....	2
1.1.	Kehitysprojektin tavoite	3
1.2.	Yleistä AEO:sta.....	4
1.3.	AEO:ksi hakeutuminen	9
1.4.	Valtuutustyypit.....	12
2.	Vaarattomuus ja turvallisuus.....	16
2.1.	Turvallisuusjohtaminen	16
2.2.	Kaupallisten ja kuljetustietojen tyydyttävä hallintajärjestelmä	19
2.3.	Sisäinen valvonta.....	22
2.4.	Kiinteistö- ja toimitilaturvallisuus	22
2.5.	Henkilöstöturvallisuus	26
2.6.	Logistiikan ja tuotannon turvallisuus	28
2.7.	Toimitusketjun turvallisuus.....	30
3.	Yhteenveto.....	33
4.	Lähdeluettelo.....	37

1. Johdanto

Turvallisuus ja turvallisuuskulttuuri ovat tämän hetken avainsanoja. Lähes päivittäin tulee uutisia maailmalta, joissa kerrotaan terroristi-iskuista, luonnon katastrofeista, kaukaisista ja lähellä tapahtuneista tragedioista. Globaalissa taloudessa talousyhteisöt ovat riippuvaisia toisistaan ja eristäytyminen on lähes mahdotonta.

Turvallisuusasioista puhuttaessa usein keskitytään ihmisiin, kulttuureihin ja poliittisiin kuvioihin. Medioissa kerrotaan toimintojen rahoittamista, esim. miten eri terroristiryhmät ovat rahoittaneet toimintansa. Harvemmin keskustellaan tavaravirroista ja toimitusketjujen liikkeistä. Tavaravirrat ovat vaikeasti kuvattava konsepti. Pohjimmiltaan siinä on kyse siitä, miten tavara liikkuu lähtöpaikasta määränpäähän. Reitillä saattaa olla välivarastointia, kuljetuksia eri liikennetyypeissä, vakuuden asetuksia, toimitusehtoja ja yhtenä osatekijänä myös tulliviranomaiset.

Harva tulee ajatelleeksi, että Tullilla on paljon tietoa tavaroiden ja ihmisten liikkeistä. Erityisesti tavaroiden kohdalla Tullilla on suuri määrä tietoa, jota voidaan analysoida ja ryhmitellä. Sähköiset tiedonvaihdot ovat mahdollistaneet suuremman yhteistyön eri maiden tulliviranomaisten ja ylipäänsä viranomaisten välillä. Tiedonvaihto ja riskienarviointi eivät kuitenkaan yksinään ole riittävä toimenpide turvallisuuden lisäämiseksi. Tarvitaan kaupallisia toimijoita, jotka myös haluavat osallistua turvallisuuden tavoitteluun ja samalla lisätä omia tulostavoitteitaan: mitä vähemmän on ongelmia tavarankulussa ja mitä sujuvampaa tulliselvitys on sitä paremmat tulokset toimija saa.

Epävarmuutta ja turvattomuutta torjumaan on kehitetty erilaisia viranomaisohjelmia, joista Authorised Economic Operator (jatkossa AEO) on yksi. AEO on ohjelma, joka tukee yrityksiä toimimaan turvallisuuden kannalta hyvin. AEO-ohjelmassa julkisten ja yksityisten toimijoiden yhteistyöllä tehdään maailmasta turvallisempi ja varmempi. Maailman tullijärjestö (jatkossa WCO) on vahvasti ajanut turvallisuuskonseptin edistämistä WCO:n jäsenmaiden välillä. Maailmassa on vuonna 2015 ollut 64

toiminnassa olevaa AEO-ohjelmaa ja 16 AEO-ohjelmaa, jotka ovat suunnitteluvaiheessa (*Compendium of Authorised Economic Operator programmes. 2015 edition, s.9¹*).

1.1. Kehitysprojektin tavoite

Tämä työ painottuu AEOS-valtuutuksen sisältöön, edellytyksiin ja ennen kaikkea etukäteisvalmisteluihin, joita yrityksen kannattaa tehdä. Tarkoituksena on vetää yhteen AEOS-valtuutuksen tärkeimmät painopisteet. Tavoitteena on helpottaa yritysten valmistelua AEO-hakemuksen jättämiseen: mitä esivalmisteluita yrityksen tulee tehdä ja mitä ovat riittävät toimenpiteet turvallisuuden näkökulmasta. AEO:sta on tehty aiemmin tutkielmia, mutta ne ovat kohdistuneet enemmän joko toimijoiden hyötynäkökulmiin tai mahdollisuuksiin kehittää AEO:ta kansallisesti (Skinnar, 2015, 10-12). Aiemmat AEO-tutkielmat koostuvat seuraavasti:

- Mikael Forsblom, 2010, *Värdet av AEO-status för ett företag*
- Emma Annala, 2012, *Yrityksen logistiikka- ja tullaustoimintojen yritysturvallisuussertifikaatti*
- Jaana Määttä, 2012, *AEO-todistuksen hyöty suomalaiselle vienti- ja tuontiyritykselle*
- Tom Ferm, 2013, *Valtuutetun talouden toimijan (AEOS/F) haasteet ja mahdollisuudet Suomessa*
- Sture Skinnar, 2015, *AEOC-kriteerit ja -vaatimukset Unionin Tullikoodeksissa*

Tom Fermin tutkielma käsitteli AEOS-valtuutusten edellytyksiä, mutta tullilainsäädäntö muuttui 1.5.2016 ja osa edellytysten sisällöstä on joko poistunut, tullut uutena tai muuttunut ja tarkentunut. Ferm esitteli kiitettävästi turvallisuusvaltuutusten sisältöä. Tutkielman painotus oli kuitenkin enemmän siinä mitkä ovat AEO-ohjelman haasteet ja miten AEO-toimijat saavat suurimmat edut. Oman kehitysprojektini fokus on selkeästi yrityksen hakeutumisessa AEOS-toimijaksi: Miten yrityksen tulee valmistautua AEOS-hakeutumiseen. Tällaista tarkastelua ei aiemmin ole AEO-tutkielmissa tehty ja tarkoitus on kehittää Tullin asiakasohjeistusta ja nettisivujen sisältöä tämän tutkielman lopputuloksen avulla.

¹ http://www.tulli.fi/fi/yrityksille/asiakkaana_tullissa/AEO/kiinnostuitko/WCO_kooste.pdf

Projektin myötä yritys saa yleiskuvan AEO:sta ja pystyy paremmin määrittelemään kuinka paljon resursseja ja aikaa hakeutuminen sekä itse valtuutus edellyttävät. Yritys ymmärtää kattavasti AEOS:n eri osa-alueet ja pystyy tekemään perustellun päätöksen hakeutumisesta AEO-toimijoiden joukkoon. Lopputyö pyrkii yhdistämään sekä Tullin että yrityksen näkökulman. Tiivistän työhön oleellimmat AEOS-valtuutuksen vaatimukset. En käsittele työssä hakeutumisprosessia sinänsä. Tähän löytyy mm. Tullin AEO-nettisivuilta hyvät ohjeistukset². Sen sijaan keskityn sisältöön, jota ei ainakaan tässä mitta kaavassa ole vielä tuotettu.

En sisällytä työhön AEOC-valtuutuksen sisältöä, yleisiä valtuutuksen edellytyksiä lukuun ottamatta. Suljen pois työn fokuksesta AEO-suuntaviivojen tarjoamat ratkaisuehdotukset vaarattomuuden ja turvallisuuden esteiden poistamiseksi, sillä nämä ovat helposti löydettävissä AEO-suuntaviivojen liitteestä 2³. Rajaan työstä myös pois Tullin tarjoaman yritysneuvonnan sisällön, mikä sinänsä on vahvana tukena AEO-hakeutumisessa.

Olen jakanut työn niin, että ensin esittelen yleiset AEO-edellytykset ja kirjoitan tiivistetysti niiden sisällöt. Tämän jälkeen etenen AEOS:n kriteereihin ja siirrän samalla painopistettä enemmän yrityksen näkökulmaan – mitä yrityksen tulee tarkastella ennen hakeutumistaan AEO:ksi. Lopuksi tiivistän tärkeimmät kohteet AEOS-hakeutumisen edellytyksistä.

1.2. Yleistä AEO:sta

AEO on globaali laatu- ja turvaohjelma. Se sai alkusysäyksensä vuoden 2001 New Yorkin terroristi-iskuista. Euroopan Unionissa (jatkossa EU) ohjelmaa on sovellettu vuodesta 2008 lähtien⁴.

² <http://tulli.fi/yritysassiakkaat/tullin-asiakkaana/aeo-toimija>

³ <http://tulli.fi/yritysassiakkaat/tullin-asiakkaana/aeo-kiinnostuitko>

⁴ http://ec.europa.eu/taxation_customs/general-information-customs/customs-security/authorised-economic-operator-aeo/authorised-economic-operator-aeo_en#what_is, 22.2.2017.)

Kuva 1 Virallinen AEO-logo

Ohjelman pohjana on Maailman tullijärjestön *SAFE Framework of Standards to secure and facilitate global trade* - SAFE-standardi vuodelta 2005⁵. AEO-ohjelman globaali tavoite on suojata jäsen- ja sopimusmaiden yhteiskuntia, mutta myös tuottaa etua sekä yrityksille että tulleille. Molemmat tahot säästävät resursseja ja aikaa, kun yhteistoiminta yrityksen ja Tullin välillä on sujuvaa. AEO-yrityksiä on EU:ssa yli 14 000 (CUP Annual Report 2015). AEO:n tavoitteena on ohjata toimijaa jatkuvaan turvallisuuden ja tullitoiminnan parantamiseen. Ohjelma on vapaaehtoinen yrityksille ja se on tarkoitettu kaikenkokoisille yrityksille ja eri toimitusketjurooleille (AEO-Suuntaviivat, 2016, s.17-20). AEO-toimijoita on Suomessa pienistä ja keskisuurista yrityksistä globaaleihin toimijoihin ja liiketoiminta vaihtelee valmistajasta, huolitsijaan ja rahdin kuljettajaan.

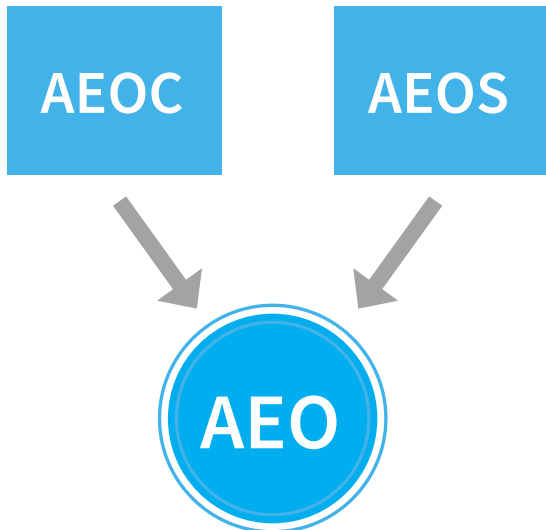
AEO:n kautta yritys varmentaa tullitoiminnan laadun tasoa ja tavaroihin/toimintoihin liittyvää turvallisuutta. Tulli pystyy kohdistamaan resursseja toimintoihin ja yrityksiin, joita ei ole arvioitu yhtä kattavasti kuin AEO-toimijoita. Läpikäytyään koko AEO-hakeutusprosessin ja saatuaan AEO-valtuutuksen, yritys on Tullin näkökulmasta **luotettava toimija** (Unionin tullikoodeksi, 2013, artikla 5, alakohta 5).

1.5.2016 alkaen AEO:ssa on kaksi valtuutustyyppiä AEOC ja AEOS. Yrityksellä voi olla myös molemmat valtuutukset samaan aikaan voimassa, jolloin valtuutuksia hallinnoidaan yhden numeron kautta.

AEOC = Authorised economic operator for customs simplifications, on valtuutuksen lupapuoli. Se on tarkoitettu yrityksille, jotka käyttävät paljon tullimenettelyitä ja tarvitsevat niihin kuuluvia lupia.

⁵http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/tools/safe_package-for-new-site.aspx, 22.2.2017

AEOS = Authorised economic operator for safety and security, on valtuutuksen turvapuoli. Sen tavoitteena on turvata toimitusketju ja siihen liittyvä tavara ja tieto. (Unionin tullikoodeksi, 2013, artikla 38)

Kuva 2 Valtuutustyypit

AEO-valtuutus on y-tunnuskohtainen: se kattaa yrityksen kaikki toimipaikat. Valtuutus on toistaiseksi voimassa ja se hyväksytään koko EU:ssa. Kun yritys päättää hakeutua AEO-toimijaksi, on edessä 120 päivän arviointityö Tullin osalta ja yrityksen osalta vielä isompi panostus. Hakijayrityksen tulee ennen hakemuksen jättämistä valmistella yrityksen toimintatapoja AEO-sopivaksi. Ei riitä, että yritys on laatinut ohjeistuksen eri menettelyihin tai turvavaatimukseen. Ohjeistukset tulee olla myös sovellettu käytäntöön.

Kuva 3 AEO-valtuutustyyppien tavoitteet

Jos yritys päättää hakea molempia valtuutustyyppisiä, varmistetaan arvioinnissa sekä tullitoiminnan laatu että turvallisuuden taso. EU-tasolla yhdistettyjä valtuutuksia on eniten, yli 50 % kaikista valtuutuksista (CUP Annual Report 2015). Euroopan komissio on edistänyt yhdistetyn valtuutustyyppin hakemista, sillä tällöin yritys saa kaikki edut mitä AEO voi tarjota. Kansainvälisessä kaupassa turvavaltuutuksen painoarvo on noussut entisestään.

ETUUS	AEOC	AEOS	VIITE
Yksinkertaistusten helpompi saatavuus	X		Unionin tullikoodeksin 38 artiklan 5 kohta
Vähemmän fyysisiä ja asiakirjoihin perustuvia tarkastuksia, jotka <ul style="list-style-type: none"> • liittyvät vaarattomuuteen ja turvallisuuteen • liittyvät muuhun tullilainsäädäntöön 	X	X	Unionin tullikoodeksin delegoidun asetuksen 24 artiklan 1 kohta. Unionin tullikoodeksin 38 artiklan 6 kohta
Ennakoilmoitus, jos lähetys valitaan (vaarattomuuteen ja turvallisuuteen liittyvään) fyysiseen tarkastukseen		X	Unionin tullikoodeksin delegoidun asetuksen 24 artiklan 2 kohta. Unionin tullikoodeksin 38 artiklan 6 kohta
Ennakoilmoitus, jos lähetys valitaan tarkastukseen, joka <ul style="list-style-type: none"> • Liittyy vaarattomuuteen ja turvallisuuteen • liittyy muuhun tullilainsäädäntöön 	X	X	Unionin tullikoodeksin delegoidun asetuksen 24 artiklan 3 kohta. Unionin tullikoodeksin 38 artiklan 6 kohta
Lähetysten asettaminen etusijalle, jos se päätetään tarkastaa	X	X	Unionin tullikoodeksin delegoidun asetuksen 24 artiklan 4 kohta. Unionin tullikoodeksin 38 artiklan 6 kohta
Mahdollisuus ehdottaa tiettyä paikkaa tullitarkastusta varten	X	X	Unionin tullikoodeksin delegoidun asetuksen 24 artiklan 4 kohta. Unionin tullikoodeksin 38 artiklan 6 kohta
Välilliset etuudet	X	X	
Vastavuoroinen tunnustaminen kolmansien maiden kanssa		X	Vastavuoroista tunnustamista koskevat sopimukset. Unionin tullikoodeksin 38 artiklan 7 kohta

Kuva 4 Valtuutusten edut

Yllä oleva kuva tiivistää AEO:n sanoman: Jos yritys on luotettava toimija – AEO-toimija – siihen kohdistetaan vähemmän tarkastuksia ja asioiminen tulliviranomaisten kanssa on sujuvampaa. AEO-prosessin tavoitteena on, että mahdollisimman moni kansainvälisen toimitusketjun osapuoli hakeutuu AEO-toimijaksi. Tyypillisiä AEO-

toimijoita EU:ssa ovat esim. valmistajat, viejät, huolintaliikkeet, varastonpitäjät, tulliasioitsijat, kuljetusliikkeet ja tuojat.

Suomessa AEO-toimijoita on tällä hetkellä 85, joista AEOS-turvavaltuutuksen haltijoita on seitsemän, AEOC-valtuutettuja on kymmenen ja yhdistettyjä valtuutuksia on 68 (Komission EOS-järjestelmä, 27.2.2017). Suurin osa AEO-valtuutuksista sisältää siis turvallisuuden edellytykset. Ajantasainen tieto Suomen ja EU:n AEO-toimijoista on komission AEO-tietokannassa⁶.

AEO-toimija hyötyy tullivalvontaan liittyvien tarkastusten helpotuksista koko EU:n alueella ja Tullin turvallisuusarvioijien asiantuntemuksesta prosessin aikana. AEO-toimijan toimitusketjun turvallisuus paranee ja AEOS-toimija saa etua AEO-aseman vastavuoroisesta hyväksymisestä niissä maissa, joiden kanssa EU on tehnyt MRA-sopimuksen⁷.

AEO-valtuutus ei ole edellytys EU:n ulkorajat ylittävälle kaupalle, mutta se tulee kansainvälisen yhteistyön edetessä nopeuttamaan tavaravirtoja sitä mukaan, kun WCO:n jäsenet käynnistävät AEO-ohjelmansa, ja kun statusten hyväksymisestä vastavuoroisesti sovitaan lisää EU:n ja kolmansien maiden välillä.

1.3. AEO:ksi hakeutuminen

AEO:n edellytykset

1. Hakijan pitää olla sijoittautunut unionin tullialueelle;
2. Hakijalla ei saa olla vakavia tai toistuvia tullilainsäädännön tai verotussääntöjen rikkomisia eikä merkintöjä hakijan taloudelliseen toimintaan liittyvistä vakavista rikoksista;
3. Hakijan tulee osoittaa toimintansa ja tavaravirtojen valvonnan korkea taso kaupallisten ja tarvittaessa kuljetustietojen hallintajärjestelmän avulla, mikä mahdollistaa asianmukaiset tullitarkastukset;

⁶ (http://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/eos/aeo_consultation.jsp?Lang=en)

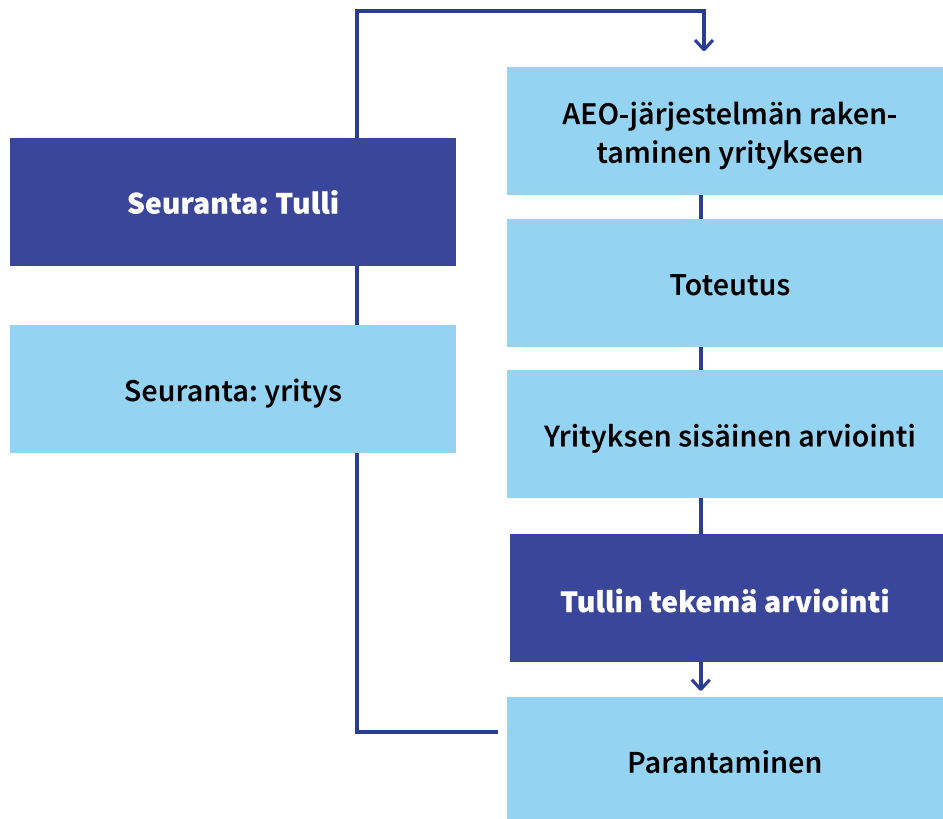
⁷ (http://ec.europa.eu/taxation_customs/general-information-customs/customs-security/authorised-economic-operator-aeo/authorised-economic-operator-aeo_en#who_can_become)

4. Hakijan pitää olla riittävän vakavarainen - hakijan taloudellinen asema on hyvä ja riittää täyttämään tämän sitoumukset asianomaisen liiketoiminnan lajin ominaisuudet asiaankuuluvasti huomioon ottaen;
5. AEOS-hakijalla pitää olla asianmukainen vaatimustaso vaarattomuuden ja turvallisuuden alueella;
6. AEOC-hakijan tulee olla käytännön pätevyys tai ammattipätevyys.
(Unionin tullikoodeksi, 2013, artikla 39)

Edellytykset pätevät myös valtuutuksen myöntämisen jälkeen. Tulli ja yritys tekevät säännöllistä seurantaan kohdistuen yrityksen toimintaan. Valtuutuksen myöntämisen jälkeen yritys tekee vuosittain jälkikäteistä omavalvontaa kohdistuen tullimenettelyihinsä ja turvallisuuden tasoonsa. Yrityksen tulee myös ilmoittaa Tullille aina, jos yrityksen toiminnassa tai organisaatiossa on tapahtunut muutoksia, jotka vaikuttavat valtuutuksen voimassaoloon.

Seurantamalli

Tulli tekee kolmen vuoden välein AEO-seurannan, mikä kattaa koko y-tunnuksen. Tällöin Tulli lähettää yritykselle seurantakyselyn, jossa käydään läpi muutoksia yrityksen turvallisuusosioissa. Kyselyn ja muiden havaintojen perusteella Tulli todennäköisesti tekee arviointikäynnin johonkin yrityksen toimipisteeseen.

Kuva 5 AEO-järjestelmän luominen osaksi yrityksen toimintaa

AEO on vapaaehtoisuuteen perustuva yhteistyömalli tulliviranomaisten kanssa. Se ei ole kerta suoritus, missä valtuutuksen saatuaan yritys ei enää kehittä toimintaansa. AEO-statuksen tarkoituksena on jatkuvasti kehittää omaa toimintaa ja ennakoida mahdollisia virheitä mm. sisäisen valvonnan, laaduntarkastuksen ja riskienarvioinnin kautta.

Koska AEOS-valtuutus kattaa käytännössä kaikki turvallisuuden osa-alueet työ- ja pelastusturvallisuutta lukuun ottamatta, tulee yrityksen valmistautua huolellisesti ennen kuin AEOS-valtuutus jätetään. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että yrityksen johdon tulee olla sitoutunut AEO-toimijaksi hakeutumiseen. Jos yrityksessä ei ole entuudestaan turvallisuuskulttuuria, tulee työ aloittaa ennen AEO-hakemuksen jättämistä. AEO edellyttää yrityksiltä, että yrityksen henkilökunta johdosta varastotyöntekijöihin tietävät mitä AEO on, miksi turvallisuustoimenpiteet ovat tärkeitä. Johdon sitoutuminen on oleellista, sillä esim. riskienhallinnointi ja riskien käsittely on vaikeaa, jos asiaa ei ole viety yrityksen strategiaan ja toimintasuunnitelmaan asti. AEO:n tarkoituksena on tukea tätä turvallisuuskulttuuria ja turvallisuuden edistämistä. Selvä on, että AEO vaatii yritykseltä resursseja sekä henkilöstö että rahallisia resursseja.

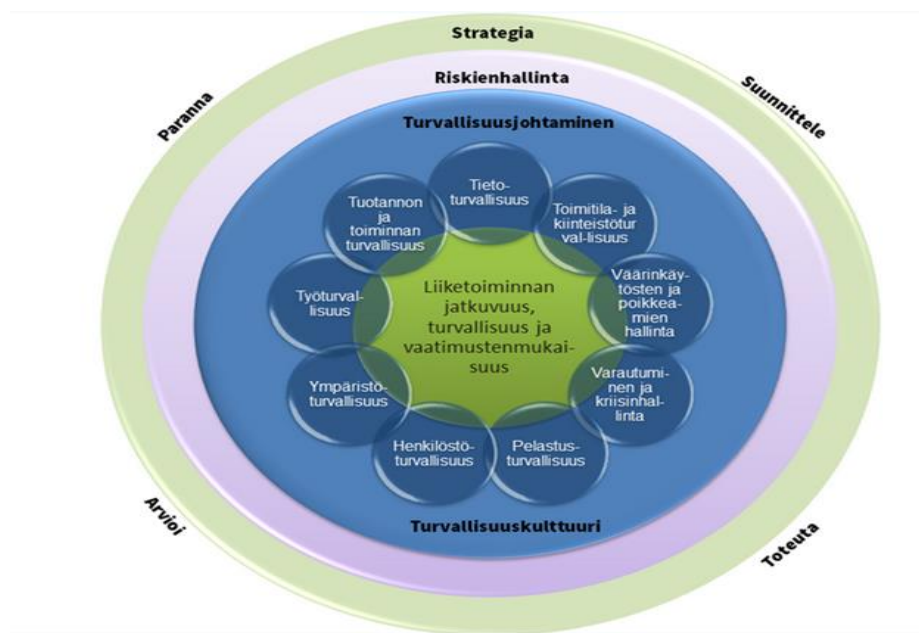
Jos yrityksen johto ei ole sitoutunut AEO:hon on suurena riskinä se, että AEO nähdään byrokraattisena vaatimuksena viranomaisen puolesta ja toimintaohjeistukset eivät jalkaudu arkipäivään käytännön toimintoihin operatiivisessa työssä. Tällöin myöskään yrityksen vastuut eivät ole johdolle selvät.

Yhteistä molemmille valtuutustyypeille on, että AEO-toimijan on ilmoitettava Tullille kaikista valtuutuksen myöntämisen jälkeen esille tulleista seikoista, jotka voivat vaikuttaa valtuutuksen voimassaoloon tai sisältöön. AEO-valtuutus tulee voimaan viidentenä päivänä päätöksen tekemisen jälkeen (AEO-asiakasohje 3/2016, valtuutettu talouden toimija).

1.4. Valtuutustyypit

AEOS-valtuutus - vaarattomuus ja turvallisuus

AEOS-valtuutus on tarkoitettu yrityksille, jotka ovat kiinnostuneita toimitusketjujen turvallisuuden edistämisestä ja helpotuksista tullitarkastuksiin silloin, kun tavarat saapuvat unionin tullialueelle tai kun ne poistuvat sieltä (nk. turvatietoilmoitukset). AEOS-valtuutuksesta ovat kiinnostuneet esimerkiksi viejät, valmistajat, kuljetusliikkeet ja meriliikenteen varustamoiden edustajat.

Kuva 6 Elinkeinoelämän keskusliiton yritysturvallisuusmalli, 27.2.2017

AEOS kattaa kaikki yritysturvallisuuden osa-alueet, pois lukien pelastus- ja työturvallisuus, mitkä eivät kuulu AEO:n toimivaltaan. AEOS-toimija on yritys, joka on saanut Tullin turvallisuusvaltuutuksen tullaus- ja logistiikkatoiminnoilleen ja on sen vuoksi oikeutettu etuihin koko EU:n alueella. AEOS-toimijoihin kohdistetaan vähemmän fyysisiä ja asiakirjatarkastuksia. Jos Tulli on päättänyt tarkastaa AEOS-toimijan lähetyksen, on tämä tarkastus priorisoitava, ja Tullin on pääsääntöisesti ilmoitettava tarkastuksesta etukäteen AEOS-toimijalle. Tällöin AEO-toimija pystyy ennakoimaan lähetyksen kulkua paremmin, ja varautumaan tarkastukseen. AEOS-valtuutuksen haltijoita koskevat myös turvatietoilmoitusten supistetut tietovaatimukset ja AEO-aseman vastavuoroiseen hyväksymiseen EU:n ulkopuolisten maiden taholta liitettävät edut.

MRA-sopimukset kolmansien maiden kanssa tarjoavat suuria etuja AEOS-toimijoille, jotka ovat panostaneet kansainvälisten toimitusketjujensa turvallisuuteen. AEOS-toimijoita tulisi tarkastaa vähemmän kuin muuta toimijoita kolmannessa maassa ja tulliselvityksen pitäisi sujua nopeammin. AEOS-asema huomioidaan tulliviranomaisten tekemässä riskienarvioinnissa. EU:lla on tällä hetkellä MRA-sopimukset seuraavien maiden kanssa: USA, Kiina, Japani, Norja, Sveitsi⁸

AREX-ilmoitustyyppi luotiin edellä mainitun iskun jälkeen tuomaan varmuutta viranomaisille tavaroiden liikkeistä. Yksinkertaisuudessaan talouden toimijat joutuvat kertomaan tuodessaan kolmannesta maasta tavaraa kuljetuksen ja tavaratiedot. Toimijat antavat AREX-järjestelmään ilmoituksia myös Suomesta poistuvista unionitavaroista ja uudelleen lastattavista kolmansien maiden tavaroista, jotka ovat olleet väliaikaisessa varastossa. AEOS-valtuutuksen haltijat saavat antaa turvatietoilmoituksissa vähemmän tietoja kuin muut talouden toimijat.

AEOS ja AEO ylipäänsä on myös selkeä imagoetu ja hyödyllinen kansainvälisessä kaupassa. Jos suomalainen yritys on AEO-toimija, se hyötyy AEO-asemasta kaupankäynnissä, sillä erityisesti Keski-Euroopassa, esim. Saksa ja Ranska, on AEO:n asema hyvinkin vakiintunut.

⁸ (http://ec.europa.eu/taxation_customs/general-information-customs/customs-security/authorised-economic-operator-aeo/authorised-economic-operator-aeo_en#who_can_become, 22.2.2017).

AEOC-valtuutus

AEOC-valtuutus on tarkoitettu niille yrityksille, jotka ovat kiinnostuneita yksinkertaistettujen tullimenettelyjen käyttämisestä. AEOC-valtuutuksen haltija hyötyy nopeutetusta lupahakemuksen käsittelystä tiettyjen yksinkertaistettujen menettelyiden lupia hakiessaan. Näitä lupia ovat esimerkiksi keskitetty tullaus, oma-aloitteinen määrääminen, ilmoittajan kirjanpitoon tehtävä merkintä (vapautus esittämisestä), yksinkertaistetun ilmoitusmenettelyn luvat ja passitusmenettelyyn liittyvät luvat. Suurin yksittäinen etu on 70 % alennus yleisvakuuden tullivelan osuudesta ja todennäköinen vapautus vakuuden tullivastuuosuudesta.

AEOC-toimijoille tehdään vähemmän fyysisiä ja asiakirjoihin perustuvia tarkastuksia kuin muille taloudellisille toimijoille tulli-ilmoitusta annettaessa. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi tuonnin tai viennin tulli-ilmoitukseen kohdistuvia tarkastuksia⁹.

Yhdistetty valtuutus

Yhdistetyn valtuutuksen haltija on oikeutettu kaikkiin AEO-valtuutusten etuihin. Yhdistettyä valtuutusta hakevat yritykset, jotka ovat kiinnostuneita toimitusketjujen turvallisuuden edistämisestä, yksinkertaistettujen tullimenettelyjen käyttämisestä ja helpotuksista sekä tulli-ilmoitusvaiheen että turvatietovaiheen tarkastuksiin. Kaikilla AEO- valtuutuksen haltijoilla on myös oikeus etusijaan, jos lähetys valitaan tullitarkastukseen sekä mahdollisuus sopia yritykselle parhaiten sopivasta tarkastuspaikasta.

Kun yritys arvioi kannattaako sen hakea pelkkää AEOC-valtuutusta vai yhdistettyä valtuutusta, niin useimmiten yhdistetty valtuutus on järkevämpi hakea. AEOC-valtuutetun pitää täyttää Täytäntöönpanoasetuksen artiklan 25 ”kaupallisten ja kuljetustietojen hallinta” kaikilta osin lukuun ottamatta ”unioni- ja ei – unionitavaroiden erottelua”. Yhdistetty valtuutus vaatii tämän lisäksi ainoastaan Täytäntöönpanoasetuksen 27 artiklan pätevyysedellytyksen täyttymisen.

⁹ <http://tulli.fi/yritysassiakkaat/tullin-asiakkaana/aeo-kaksi-valtuutusta>, 27.2.2017

Toki turvallisuusvaatimusten täyttäminen saattaa vaatia yritykseltä sekä taloudellisia-
että henkilöresursseja.

2. Vaarattomuus ja turvallisuus

Yrityksen hakeutuessa AEOS-toimijaksi tulee yrityksen soveltaa jo yleisiä turvallisuuskonsepteja, kuten turvallisuusjohtamista, riskienarviointia, sisäistä valvontaa. Keinot hallita turvallisuuteen liittyviä riskejä tai uhkakuvia vaihtelevat. Valinta riippuu yrityksen koosta, toimipisteen sijainnista, esim. suuri varasto – pieni toimisto, liiketoiminnan laajuudesta. PK-yritykset huomioidaan AEO-arvioinneissa. Eli edellytykset on täytettävä, mutta ne voidaan täyttää erilaisin keinoin. Olennaista kuitenkin on, että yritys tuntee oman toimintansa, mitkä sen riskitekijät ovat, miten tilannetta hallinnoidaan ja valvotaan ja mitä ratkaisuja, teknisiä tai fyysisiä, on tehty. Yrityksen jättäessä AEO-hakemusta menettelyt ja dokumentoidut kuvaukset tulee olla jo pitkälti olemassa. AEO:ssa ei hyväksytä suullisia ohjeistuksia, vaan ohjeistukset pitää olla dokumentoitu ja sovellettavissa.

2.1 Turvallisuusjohtaminen

Turvallisuusjohtamisella yritys yhdistää kaikki AEO – turvallisuuden osa-alueet yhdeksi johdettavaksi kokonaisuudeksi. Toiminnan keskipisteenä on seurata ja kehittää turvallisuutta ja liittää se osaksi organisaation päivittäisjohtamista.

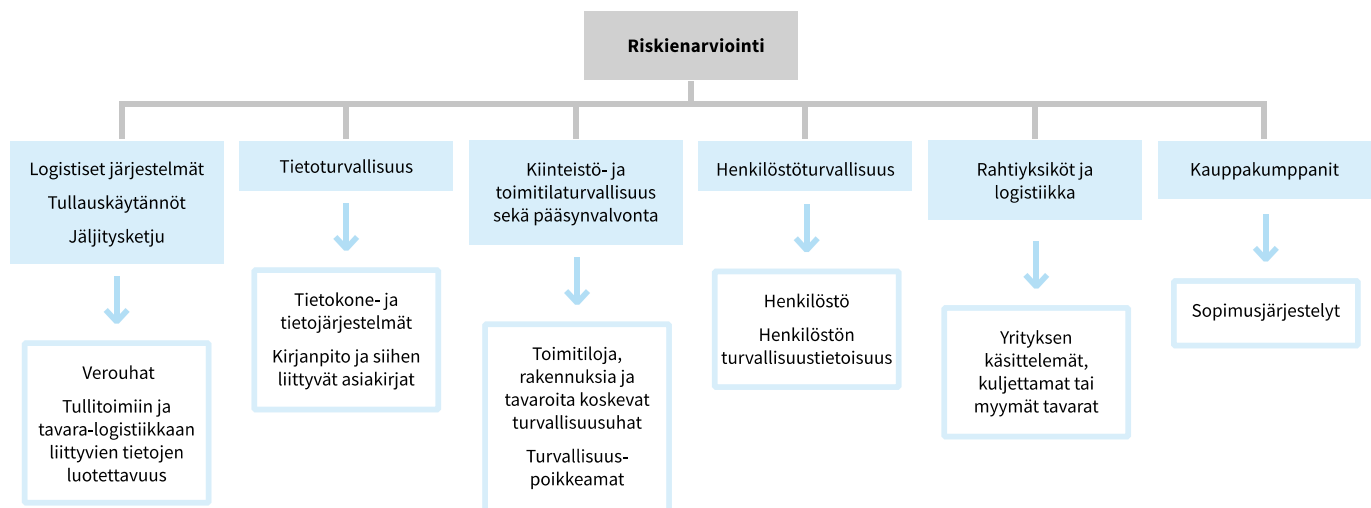
Turvallisuusjohtamisen sisältöä voi kuvata esimerkiksi seuraavalla kuvalla:

Kuva 7 Turvallisuusjohtamisen osa-alueet

Turvallisuusjohtamisen kuvauksessa ja turvallisuuspolitiikassa tulisi huomioida turvallisuusorganisaatio: niiden henkilöiden nimet ja asema, jotka ovat vastuussa AEO:hon liittyvistä turvallisuusasioista. Yrityksen tulee myös nimetä turvallisuusvastaava. Kyse on samalla siitä, miten yritys hallitsee riskejä ja miten turvallisuudesta viestitään yrityksen henkilökunnalle. Turvallisuusohjeistuksen tulee olla kunnossa ja ohjeet tulee olla viety myös päivittäiseen työhön. AEO:n edellytyksenä on, että nämä asiat on dokumentoitu ja ne joko liitetään osaksi AEO-hakemusta tai tarvittaessa Tulli arvioi ne arviointikäynnillä yrityksen toimipisteellä.

Riskienarviointi on keskeistä AEO-toiminnassa ja AEO-toimijan on esitettävä Tullille, miten se edesauttaa riskienarvioinnin kautta tullisääntöjen noudattamista ja turvallisuuden ja vaarattomuuden kokonaisuutta. Riskienarviointia ja –hallinnointia tulee tehdä jatkuvasti AEO-valtuutettuna ja siinä pitää huomioida AEO:n kannalta olennaiset asiat.

Kuva 8 Riskienarvioinnin kohteet

Tämä tarkoittaa sitä, että yrityksen tulee tehdä säännöllisesti riskienarviointia ja samalla yritys varmistaa onko käyttöönotetut toiminnot riittäviä riskien kattamiseen. Yrityksen tulee tehdä uhka- ja riskianalyysi ja riskit pitää arvioida. Nämä toiminnot pitää myös kirjata ylös. Ns. tsekkilistaa voi käyttää apuvälineenä riskien kartoittamisessa, mutta se ei riitä yksinään riskienarvioinniksi. Riskienarviointi on myös osa sisäistä valvontaa, jonka tavoitteena on ehkäistä ja ennalta havaita mahdollisia poikkeamia yrityksen toiminnoissa. Jos sisäinen valvonta ei ole kunnossa ja samalla riskienarviointi ei ole riittävä, muodostaa tämä yrityksen ja AEO:n kannalta kestävätilanteen (AEO-suuntaviivat). Päättävänä riskien arvioinnille AEO:ssa on estää luvaton pääsy tavaraan ja siihen liittyvään tietoon ja asiakirjoihin. Poikkeamatilanneraportointi yrityksen sisällä on sekä vaatimus AEO:ssa että erittäin hyvä keino saada yleiskuvaa yrityksen tilanteesta. Raportoinnin avulla yrityksen johto saa helpommin käsityksen turvallisuutta uhkaavista tilanteista. Lisätietoa riskienarvioinneista AEO:n kannalta löytyy AEO-asiakasohjeesta AEO-toimijan riskienhallintajärjestelmä¹⁰.

¹⁰ (<http://tulli.fi/documents/2912305/4021261/AEO-asiakasohje+2%2C+AEO-toimijan+riskienhallintaj%2C+rjestelm%2C+A4/5568fa53-b198-4073-93f1-5544cb4d2079,22.2.2017>)

2.2. Kaupallisten ja kuljetustietojen tyydyttävä hallintajärjestelmä

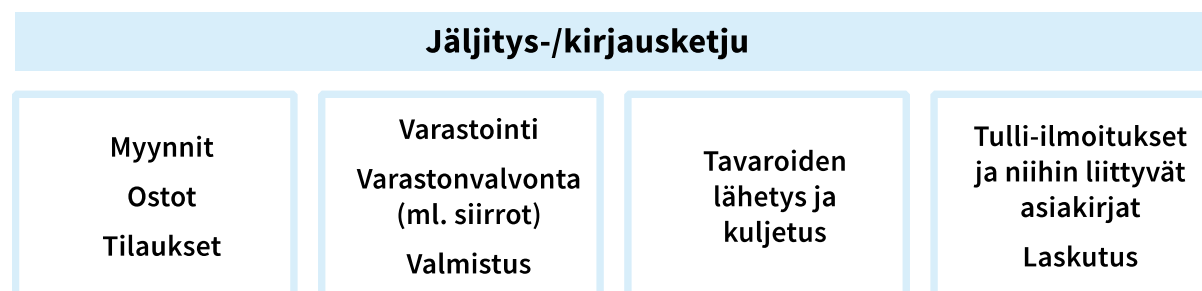
Hakijan osoitus toimintansa ja tavaravirtojen valvonnan korkeasta tasosta kaupallisten ja tarvittaessa kuljetustietojen hallintajärjestelmän avulla, mikä mahdollistaa asianmukaiset tullitarkastukset (Unionin tullikoodeksi artikla 39 b).

Yrityksen kirjanpidossa tulee olla aukoton jäljitysketju, jonka avulla yritys voi jäljittää eri toimintoja. Näitä toimintoja ovat esim. tavaravirrat ja lähetystoiminnot. Kirjanpidon merkitys tulee käsitellä myös turvallisuuskulmasta eli että yritys tietää missä tavarat liikkuvat ja kenellä on oikeus päästä kiinni tietoihin, esim. alihankkijat. Yrityksen tulisi myös kiinnittää huomiota siihen tapahtuuko tietojen välitys automaattisesti vai tarvitaanko manuaalista työtä. Jos manuaalista työpanosta tarvitaan, tulisi tämä huomioida sisäisessä valvonnassa ja riskienarvioinnissa.

Jäljitysketju

Hakijalla on siinä jäsenvaltiossa, jossa kirjanpito hoidetaan, yleisesti hyväksytyjen kirjanpitoperiaatteiden kanssa johdonmukainen kirjanpitojärjestelmä, joka mahdollistaa kirjanpidon tarkastukseen perustuvat tullitarkastukset ja jonka ansiosta tiettyä tietoa voidaan jäljittää kirjauksen ajankohdasta alkaen (Täytäntöönpanoasetus artikla 25 kohta 1 a)

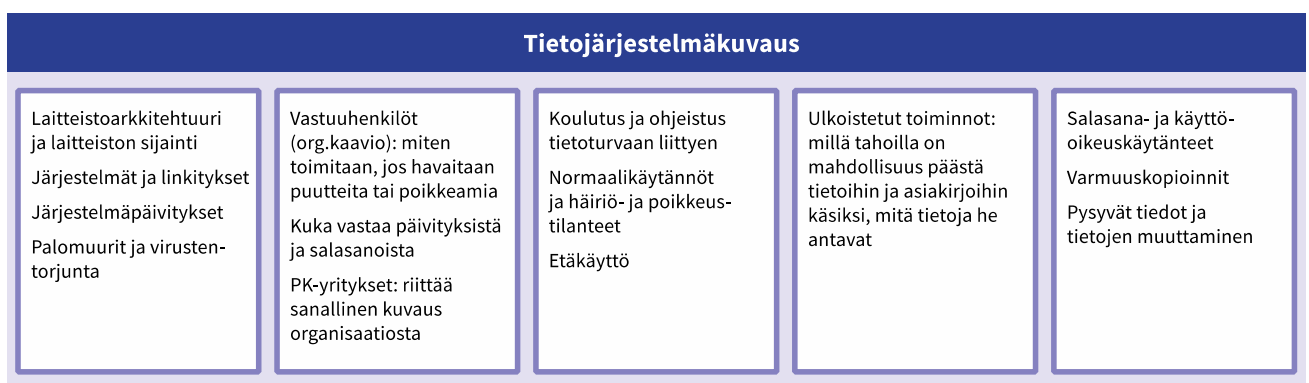
Jäljitysketjusta käy ilmi tavarankulun aina tiedon lisäämisestä kirjanpitoon ja sen poistamiseen saakka. Seuraavan kuvan avulla yritys voi paremmin selvittää mitä asioita jäljitysketjussa pitäisi olla.

Kuva 9 Jäljitysketjun sisältö

Yrityksen tulee myös selvittää tavaravirtoihin liitetyt ulkoistetut toiminnot, esim. varastointi, kuljetus, huolinta.

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että yrityksen tulee tehdä tietojärjestelmäkuvaus niistä järjestelmistä, jotka liittyvät toimitusketjuun tai yrityksen käyttämään tullimenettelyyn. Kuvauksesta pitäisi käydä ilmi yrityksen käyttämät ohjelmistot ja järjestelmät ja miten nämä ovat linkitetty toisiinsa. Jos linkitys ei käy ilmi kuvauksesta, tulee yrityksen tehdä erikseen selvitys linkityksestä. Samassa yhteydessä on tarpeen kuvata organisaatiota: kuka vastaa tietojärjestelmien päivityksestä, hallinnasta ja kehittämisestä.

Kuva 10 Tietojärjestelmäkuvauksen sisältö

Tietojärjestelmäkuvauksen ja tietoturvaosion tulee lisäksi pitää sisällään, miten yritys on ohjeistanut ja kouluttanut henkilökuntaansa tietoturvaan liittyen sekä miten henkilökunta toimii normaalitilanteissa ja mahdollisissa poikkeama- tai häiriötilanteessa. Jos yritys käyttää alihankkijoita, pitää samat asiat edellyttää myös näiltä.

Tietoturva

Hakijalla on asianmukaiset turvajärjestelyt tietokonejärjestelmänsä suojaamiseksi luvaton tunkeutumista vastaan ja asiakirjojensa turvaamiseksi (Täytäntöönpanoasetus artikla 25 kohta 1 j)

Tietoturvaosio kattaa salasana- ja käyttöoikeuskartoituksen - miten yritys määrittelee ja ylläpitää käyttäjäoikeustasoja ja miten yritys toteuttaa salasanojen vaihdon. Yrityksen tulee selvittää osiossa, miten se suojaa tiedonsiirron (salaus ja purku) ja

miten yritys on ohjeistanut etäkäytön: kuka myöntää käyttöoikeudet ja miten yritys hallinnoi niitä. Palomuurit ja virustentorjunta ovat oleellinen osa tietoturvaa. Tässä kohtaa yrityksen tulee selostaa mitkä palomuurit ja virustentorjuntaohjelmat ovat käytössä. Pysyvien tietojen muutoksissa pitää myös olla vastuuhenkilöt, joilla on oikeudet muuttaa tietoja ja jotka vastaavat muutos- ja arkistointimenettelyistä. Yrityksen tulee tietää miten ja missä muodossa tiedot kirjataan ja miten he voivat jälkikäteen havaita muutetun tiedon ja tekijätahon.

Monet yritykset käyttävät pilvipalveluita. AEO:ssa yksi perimmäinen kysymys tietoturvan kannalta on missä yritykseen liittyvät tiedot sijaitsevat. Jos tiedot ovat pilvipalvelussa, jolloin käytännössä tiedot voivat olla hajautettu, voi tätä olla vaikea määritellä. Tarkkoja rajoituksia pilvipalveluiden käyttöön ei ole annettu, mutta edellytyksenä on, että tietoturva on varmistettava. Yrityksen tulee varmistaa tietojen käsittelyn tietoturva riippumatta tallennuspaikasta tai käsittelytavasta. Jos riskiarvioinnin jälkeen yritys pitää pilvipalvelua sopivan ja tietoturvallisena ratkaisuna ja tämä täyttää AEO:n edellytykset, on pilvipalvelut teoriassa mahdollista. Asia pitää kuitenkin myös varmistaa sopimuksissa ja tietoturvakuvauskissa. Tietojen tallennuspaikka tulee joka tapauksessa tietää ja tämä sisältää myös tallennuspaikan loogisen ja fyysisen turvallisuuden.

Ohjeistukset ja varmuuskopioinnit

Hakija varmistaa, että asiaankuuluvia työntekijöitä on ohjeistettu ilmoittamaan tulliviranomaisille kaikista vaatimusten noudattamiseen liittyvistä vaikeuksista, ja luomenettelyt, joilla tällaisista vaikeuksista ilmoitetaan tulliviranomaisille (Täytäntöönpanoasetus artikla 25 kohta 1 i)

Hakijalla on asianmukaiset menettelyt kirjanpitoinsa ja tietojensa arkistoinniseksi ja tietojen häviämisen estämiseksi (Täytäntöönpanoasetus artikla 25 kohta 1 h)

Tullin näkökulmasta yrityksen pitää osata ohjeistaa henkilökunta toimimaan oikein häiriö- tai poikkeustilanteissa. Yrityksessä pitää olla vastuuhenkilö(t), joilla on toimivalta asiassa. Vastuuhenkilöiden tehtävänä on määritellä miten henkilökunta toimii, jos havaitsee toiminnassa puutteita tai virheitä. Vastuuhenkilöt myös luovat seurantamallin korjaavien toimenpiteiden tuloksien seuraamiseksi. Yrityksessä pitää olla käytössä tietojen luokittelu, jonka perusteella henkilöstö tietää, mitkä ovat

arkaluontoisia tietoja ja myös ohjeistukset/toimintatavat paperiarkistojen, arkistojen, tietojen ja tietovälineiden hävittämiseen.

Yrityksen tulee huolehtia varmuuskopioinnista ja varmistaa, että käytänteet ja toimenpiteet ovat riittävät ja että varmuuskopioita säilytetään turvallisesti. Myös varmuuskopioinnista on tehtävä menettelykuvaus. Tähän liittyy myös varatoimenpiteet siinä tapauksessa, että joudutaan siirtymään häiriötilanteissa toissijaisiin ratkaisuihin.

2.3. Sisäinen valvonta

Hakijalla on liiketoiminnan lajin ja laajuuden kannalta asianmukainen hallinnollinen organisaatio, joka soveltuu tavaravirtojen hallintaan, ja sen sisäisellä tarkastustoiminnalla kyetään estämään, havaitsemaan ja oikaisemaan virheet sekä estämään ja havaitsemaan laittomat tai luvattomat tapahtumat (Täytäntöönpanoasetus 25 artikla kohta 1f)

Sisäisen valvonnan perimmäinen tarkoitus on estää ja ennakoida mahdolliset poikkeamatilanteet yrityksessä. Se on läheisesti kytketty yrityksen tekemään riskienarviointiin. On tärkeää, että yritys on määritellyt vastuut sisäisen valvonnan tekemiseen - sisäisen valvonnan organisaatio on määritelty ja sen toimintatavat on ohjeistettu ja jalkautettu. Tulli edellyttää, että yritys arvioi omaa toimintaansa sisäisesti.

2.4. Kiinteistö- ja toimitilaturvallisuus

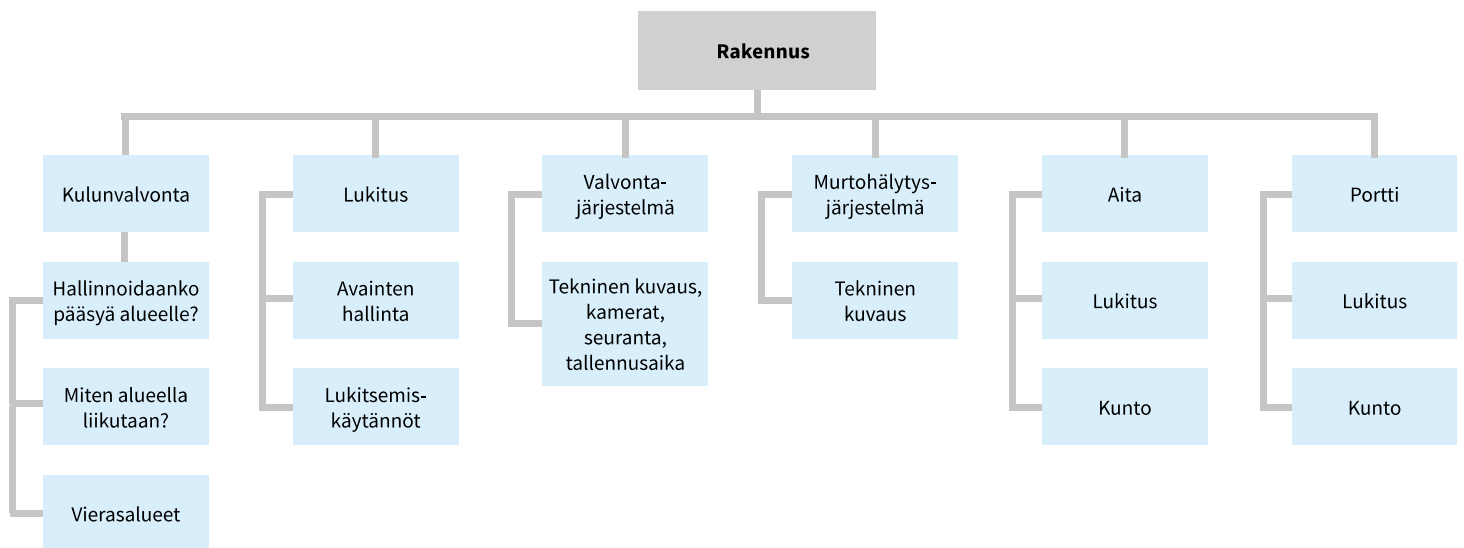
AEOS-valtuutukseen liittyvien toimien yhteydessä käytettävät rakennukset suojaavat laittomalta tunkeutumiselta ja ne on valmistettu aineksista, jotka estävät laittoman pääsyn (Täytäntöönpanoasetus artikla 28 kohta 1 a)

AEOS-valtuutuksessa yrityksen tulee suojata tullaamaton tai vientiin tarkoitettu tavara tai siihen liittyvä tieto. Yksi keino tähän on kiinteistö- ja toimitilaturvallisuuden varmistaminen. Jos yrityksellä on monta toimipistettä, on vaarattomuus ja turvallisuus varmistettava näissä kaikissa. Tämä merkitsee sitä, että yrityksen tulee tietää ketkä tiloissa liikkuvat, mihin heillä on pääsy ja miten varmistetaan eri riskitasojen arvojen mukaiset suojauskeinot. Uhka voi tulla sekä ulkopuolisista tekijöistä että sisäisistä:

ulkopuolinen taho tunkeutuu yrityksen tiloihin ja pääsee käsiksi valmistusprosessiin tai työntekijällä on hallitsemaan pääsy yrityksen tietojärjestelmiin.

Kiinteistö- ja toimitilaturvallisuus koostuu rakenteellisesta turvallisuudesta, teknisestä valvonnasta, henkilö- ja ajoneuvoliikenteen valvonnasta, rahdin turvaamisesta (esim. rahtiyksiköt, varastointi) sekä turvallisuusvalvonnasta (vartiointipalvelut). Kaiken tavoitteena on turvata tavara, siihen liittyvä tieto ja yrityksen tilat. Yrityksen johdon tulee myös luoda yritykseen vierailuperiaatteet, joiden mukaan yritys toimii kaikkien vieraiden kanssa ja ohjeistaa piha-alueen ajoneuvoliikenne. Avainhallinnan tarkoituksena on suojata kiinteistöä luvattomilta vierailta.

Kaikki alla mainitut seikat eivät ole suoraan edellytyksiä, mutta yrityksen tulee osoittaa millaisin toimenpitein se varmistaa tavaran turvallisuuden, jos esim. kulunseurantajärjestelmä ei ole käytössä. Yritys voi kompensoida pieniä puutteita toisen osa-alueen vahvuuksilla. Yrityksen tulee valmistautuessaan AEOS-hakemuksen jättämiseen selvittää seuraavat asiat:

Kuva 11 Rakennusturvallisuus

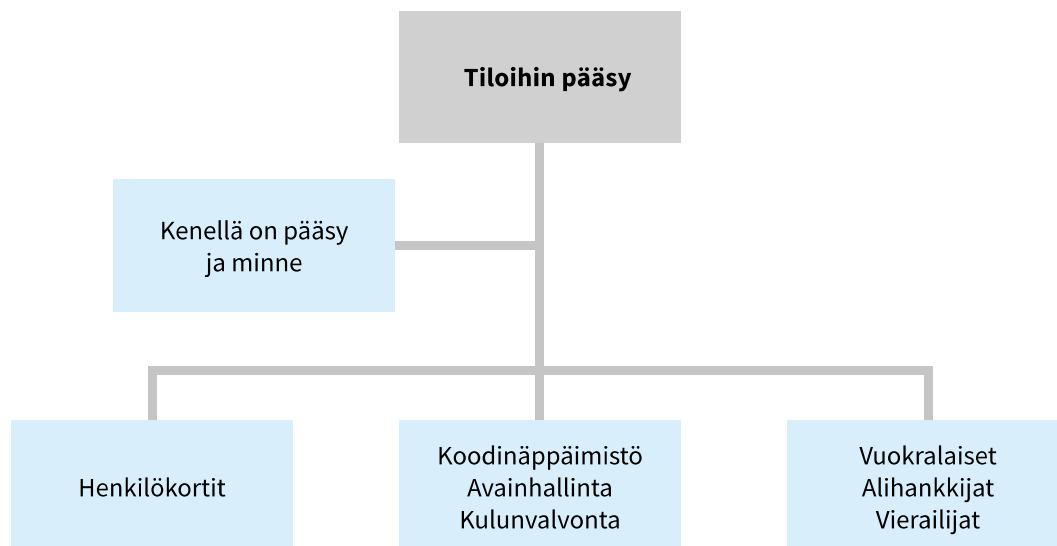
Yrityksen pohtiessa rakennusten osalta turvallisuusnäkökulmaa on syytä jakaa aihealueet eri kokonaisuuksiksi. Perimmäisiä kysymyksiä ovat:

- onko rakennustenne ulkorajat suojattu aidoilla ja porteilla

- kuinka usein tarkistatte aitojen ja porttien kunnon
- onko aidoissa tai porteissa lukitus
- ovatko rakennusten ovet ja ikkunat lukittu
- käytättekö kulunseurantaa tai valvontajärjestelmää
- käytättekö murtohälytysjärjestelmää tai valvontakameroita
- millainen valvontakamerajärjestelmä teillä on käytössä: tekninen kuvaus, tallennusaika, seuranta
- käytättekö hälytyspalveluita, niiden vasteaika
- hallinnoitteko portista pääsyä yrityksen alueelle
- saako autoja pysäköidä rakennuksenne alueelle
- miten olette järjestäneet liikenteen kulun alueellenne

Vastaukset yllä oleviin kysymyksiin luovat kokonaiskuvan tilanteesta. Tulli ei edellytä kyllä-vastausta jokaiseen kysymykseen, mutta vastausten on yhdessä luotava tilanne, jossa ulkopuolinen tunkeutuminen yrityksen alueelle on vaikeaa ja kokonaisriskiä saadaan pienennettyä. Riskienarviointi on aina lähtökohta kokonaisarvion luomiselle ja siinä tulee huomioida esim. onko alue oma vai yhteinen muiden yritysten kanssa, millaisessa ympäristössä toimitaan, millainen lastausalue on.

Esimerkkinä voidaan pitää tilannetta, jossa yrityksellä on varastorakennus, jota ympäröi aita ja portti ja alueella on kameravalvonta. Jos lukitukset varaston käynti- ja lastausovissa ovat kunnossa, kun lastausta ei ole käynnissä, ja henkilökunta on perehdytetty tilaturvallisuuteen, niin portit voivat olla auki. Tämä edellyttää siis sitä, että henkilökunta pystyy valvomaan tilannetta. Tilanne kuitenkin muuttuu, jos tullivalvonnassa olevaa tavaraa varastoidaan varaston pihalla. Tällöin alueen tulee olla suljettu – portin tulee olla kiinni myös virka-aikana. Kameravalvonta tukee tätä toimintaa, mutta usein se tapahtuu vasta jälkikäteen, jolloin poikkeama on jo ehtinyt tapahtua. Kameravalvonnan pelkkä havaitsevatoiminta ei ole riittävä. Kameravalvontaa voi käyttää pikemmin 3-vaiheisen mallin toimintana: hidastaa, havaita ja ryhtyä toimenpiteisiin. Tulli pyrkii huomioimaan PK-yritysten aseman – riittävä toimenpide voi olla ovien lukitseminen ilman kameravalvontaa, jos esim. koko varasto on vain yrityksen käytössä.

Kuva 12 Pääsy tiloihin

Oleellista AEO:n kannalta on, että yritys on määritellyt ketkä pääsevät mihin tiloihin yrityksessä. Tämä kattaa oman henkilökunnan, alihankkijat, vuokralaiset ja vierailijat. Oman henkilökunnan on pidettävä henkilökorttia ollessaan yrityksen tiloissa. Jos kyseessä on PK-yritys, jossa työntekijöitä on vain muutama, ei henkilökorttia ole pakko olla, esim. pelkissä toimistotiloissa. Yrityksen pitää ottaa huomioon tilojen luonne sekä mitä muita yrityksiä tai toimijoita tiloissa on. Yrityksen henkilökunnan on tiedettävä kuka tiloissa liikkuu ja ennen kaikkea miksi nämä henkilöt ovat siellä.

Vierailijoiden osalta yrityksen on varmennettava vierailijoiden henkilöllisyys ja varmistaa mihin yrityksen tiloihin heillä on pääsyoikeus. Myös vierailijoilla tulee olla heidät identifioiva henkilökortti, joka on pidettävä esillä vierailun aikana. Vierailulla tulee olla emäntä tai isäntä, joka vastaa vierailun ajan vierailijoiden toiminnasta ja joka sekä hakee että saattaa vieraat vierailun loppuksi pois yrityksen tiloista.

Omaan henkilökuntaan, alihankkijoihin ja vuokralaisiin liittyen, niin yrityksen on määriteltävä mihin näillä on kulkuoikeus yrityksen tiloissa ja henkilöiden taustat on selvitettävä. Alihankkijoiden käyttö tavaran lastauksessa yrityksen tiloissa voi olla sallittua, jos tämä on otettu yrityksen riskienarvioinneissa huomioon ja huomioitu myös sopimuksissa alihankkijan kanssa. Yrityksen pitää pystyä valvomaan kuka tiloissa käy ja miksi ja kulkuvarmennusten pitää olla kunnossa.

Mitä laajemmin yritys ulkoistaa toimintojaan alihankkijoille, sitä tarkemmin pitäisi asiaan liittyvät riskit ja varmennustoimenpiteet huomioida. Tämä tarkoittaa sitä, että alihankkijoilta vaaditaan samat turvallisuusvaatimukset kuin yrityksen omalta henkilökunnalta. Samalla tämä edellyttää, että yritys joko itse kouluttaa tai varmistaa, että alihankkija on kouluttanut henkilöt AEO-vaatimuksiin liittyen.

Henkilökortin edellytyksiä

Kortissa on oltava tunnistettava kuva ja yrityksen sekä henkilön nimi. Tunnistettava kuva on oleellista, koska jos kortti katoaa, on riski väärinkäytölle pienempi. Lisäksi yritys voi miettiä seuraavia asioita, jotka ovat turvallisuutta parantavia seikkoja, mutta eivät ole edellytyksiä kortille:

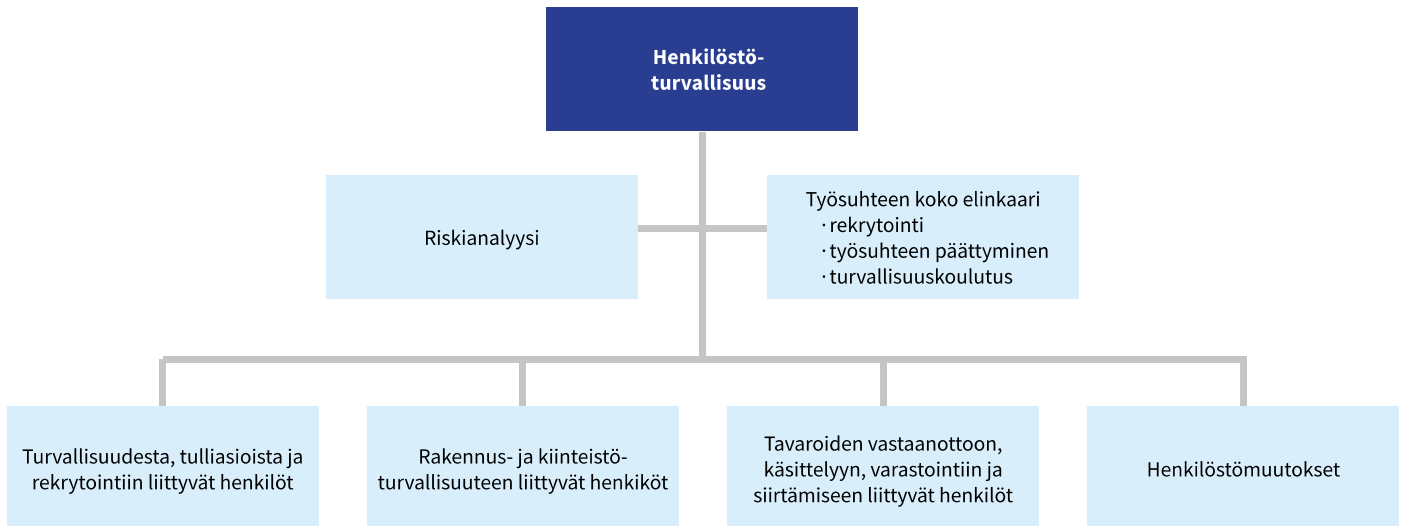
Jos yrityksellä on monia toimipisteitä, voi yritys harkita toimipaikkatiedon näkymistä kortilla. Tämä on tärkeää, jos tilojen pääsyoikeuksia on rajattu. Toinen hyvä suositus on lisätä korttiin esim. värikoodein alueet, joihin toimipisteellä henkilöllä on pääsyoikeus. Lisäksi kannattaa harkita toinen kortin voimassaoloaika – määräaikainen vai toistaiseksi voimassa. Toki tästä syntyy kustannuksia, joten sitä kannattaa verrata mm. henkilökunnan vaihtuvuuteen.

2.5. Henkilöstöturvallisuus

Hakija tekee kansallisen lainsäädännön sallimissa rajoissa turvallisuus selvityksiä työnhakijoista, jotka työskentelisivät turvallisuuden kannalta arkaluontoisessa asemassa, sekä ajoittain taustaselvityksiä tällaisessa asemassa olevista nykyisistä työntekijöistä sekä aina kun olosuhteet tätä vaativat (Täytäntöönpanoasetus artikla 28 kohta 1 e)

AEO:n henkilöstöturvallisuusvaatimukset liittyvät turvallisuuden kannalta keskeiseen henkilöstöön (employees working in security sensitive positions). Työturvallisuus ei kuulu henkilöstöturvallisuuden määritelmään AEO:sa. Suomessa minimivaatimukset yrityksen henkilöstöturvallisuusvaatimukselle ovat 1. henkilöllisyyden varmistaminen ja 2. katkeamattoman työ-/koulutushistorian todentaminen. Yrityksen tulee määritellä riskianalyysin kautta ketkä ovat turvallisuuden kannalta olennaista henkilöstöä. Olennaista on, miten yritys hallitsee henkilöstöturvallisuuden koko työsuhteen ajan.

Osa tätä kokonaisuutta on koulutus, jonka yrityksen tulee järjestää henkilöstölleen turvallisuuteen ja AEO:hon liittyen.

Kuva 13 Henkilöstöturvallisuus ja sen arviointi

AEO – henkilöstöturvallisuudessa keskeistä on, miten organisaatio varmistaa henkilöstönsä luotettavuuden työsuhteen koko elinkaaren aikana, alkaen rekrytoinnista ja loppuen työsuhteen päättymiseen. Lisäksi Tulli arvioi yrityksen henkilöstölleen järjestämän turvallisuuskoulutuksen laatua ja sisältöä.

AEO:ssa suositellaan käyttämään turvallisuusselvityksiä, mutta Suomessa se ei ole vaatimuksena, koska lainsäädäntö ei anna siihen aina mahdollisuutta. Kuitenkin yrityksen tulee harkita tätä mahdollisuutta. Toinen suositus on käyttää terrorismin vastaista ”mustaa listaa”, mutta myöskään tämä ei ole Suomessa suoraan edellytys. Korostamme sitä, että yritys reagoi mahdollisiin muutostilanteisiin ja seuraa, jos henkilöstössä havaitaan muutostilanteita, jotka voivat nostaa riskejä poikkeamatilanteisiin. Asia tulee huomioida myös henkilöstön kulkuoikeuksien, käyttäjäoikeuksien ja tehtäväkuvan kannalta. Yrityksen tulee varmistaa, että henkilöstö on tietoinen ulkoisten toimijoiden kanssa sovituista turvajärjestelyistä.

Yleisesti AEO-koulutuksen pitäisi sisältää seuraavat osa-alueet, riippuen henkilön työtehtävistä:

Kuva 14 Turvallisuuskoulutus ja sen sisältö

Yrityksen tulee kouluttaa henkilöstö tunnistamaan riskejä ja poikkeamatilanteita sekä toimimaan tilanteissa oikein. Tämä edellyttää sitä, että yritys on määritellyt oikeat toimintatavat ja viestinyt nämä henkilöstölle. Ja poikkeamatilanteista tulee tiedottaa sen mukaan, miten yritys on ohjeistanut. Tiedottaminen on tärkeää ja sen pitäisi olla jatkuvaa. Impulssi tiedottamiselle voi tapahtua ympäristön tai toimialan muutoksista johtuen tai, jos vastuuhenkilöt huomaavat, että tietyissä toiminnoissa on parantamisen varaa, niin henkilöstöä tulee muistuttaa oikeasta toimintatavasta.

2.6. Logistiikan ja tuotannon turvallisuus

Tavaroiden käsittelyä koskevat toimenpiteet on toteutettu muun muassa luvattoman tunkeutumisen tai vaihtamisen, tavaroiden vaurioitumisen sekä rahtiyksikköjen luvattoman käsittelyn estämiseksi (Täytäntöönpanoasetus artikla 28 1c)

AEO:ssa logistiikan ja tuotannon turvallisuudessa keskeisintä on, että pääsy tavaraan ja siihen liittyvään tietoon ja asiakirjoihin on turvattu toimitusketjun kaikissa eri vaiheissa. Tämä on oikeastaan AEO:n koko ydin.

Yrityksen tulee jättää kuvaus, jossa määritellään logistiikan ja tuotannon turvallisuus ja miten se varmistetaan. Yrityksen tulee esittää kuvauksessa seuraavat asiat:

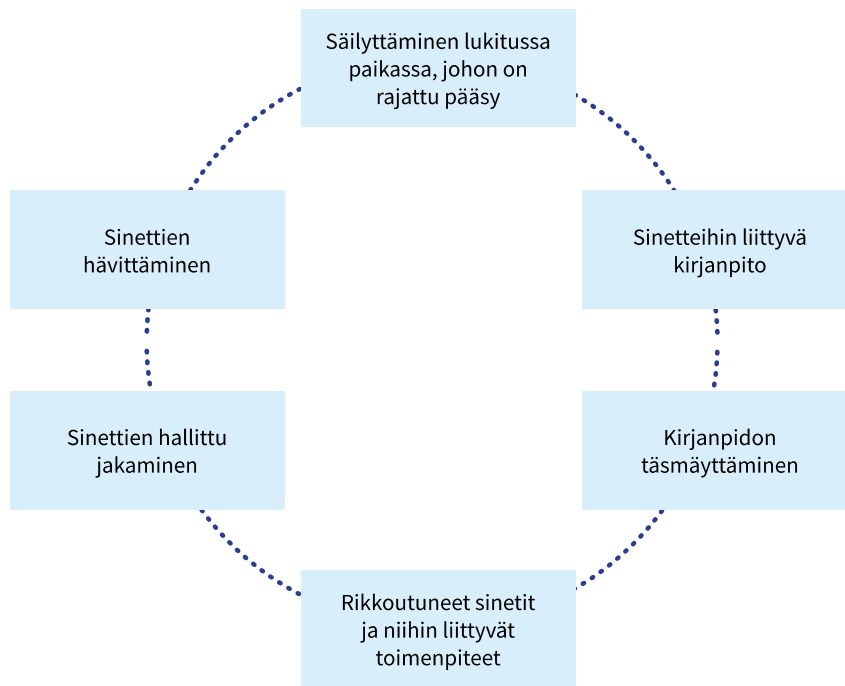
Kuva 15 Logistiikan ja tuotannon turvallisuus

Yrityksen tulee huomioida kuvauksessa:

1. rahtiyksiköiden säilytys, tarkastus, lukitus/sinetöinti
2. kuljetuksen aikainen ohjeistus ja valvonta
3. kuljettajien vastaanotto
4. tavaroiden (sekä lähtevät että saapuvat) täsmäytys
5. varaston inventointi
6. pakkaaminen tuotantoyrityksissä.

Logistiikkaan ja tuotantoon liittyy läheisesti sinettien säilyttäminen ja niihin liittyvä kirjanpito. Lähtökohtaisesti käyttämättömistä ja käytetyistä sineteistä on pidettävä kirjaa.

Sinettien osalta kokonaisarvioinnissa Tulli huomioi:

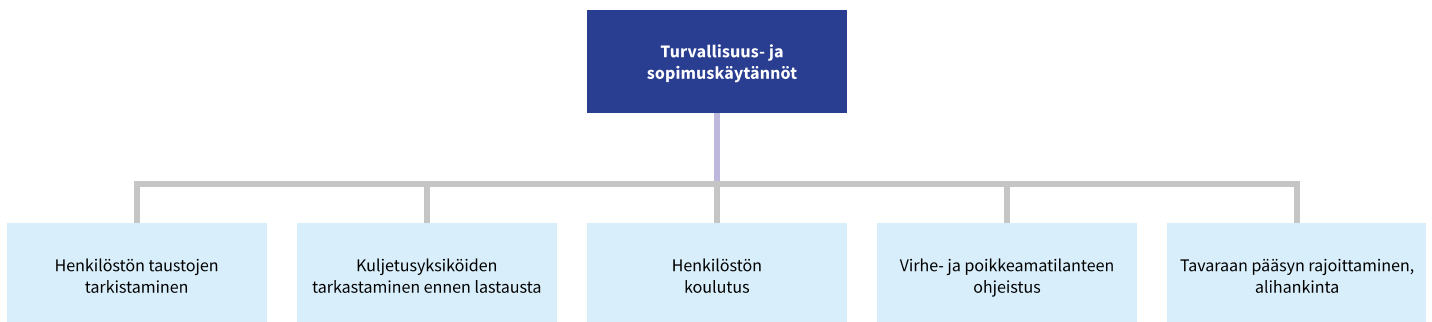
Kuva 16 Sinettien kokonaisarviointi

Jos muut vaarattomuutta ja turvallisuutta varmistavat toimenpiteet ovat riittäviä vakuuttamaan Tullin arvioijat siitä, että riski sinettien väärinkäytöksille on pieni (hyväksyttävällä tasolla), sinettien yksilökohtaisesta kirjanpidon vaatimuksesta voidaan luopua. Tulli suosittelee kuitenkin käyttämään eräkohtaista kirjanpitoa seurantaan varten, esim. ”laatikko 1 sisältää sinettinumerot 001 – 100”.

2.7. Toimitusketjun turvallisuus

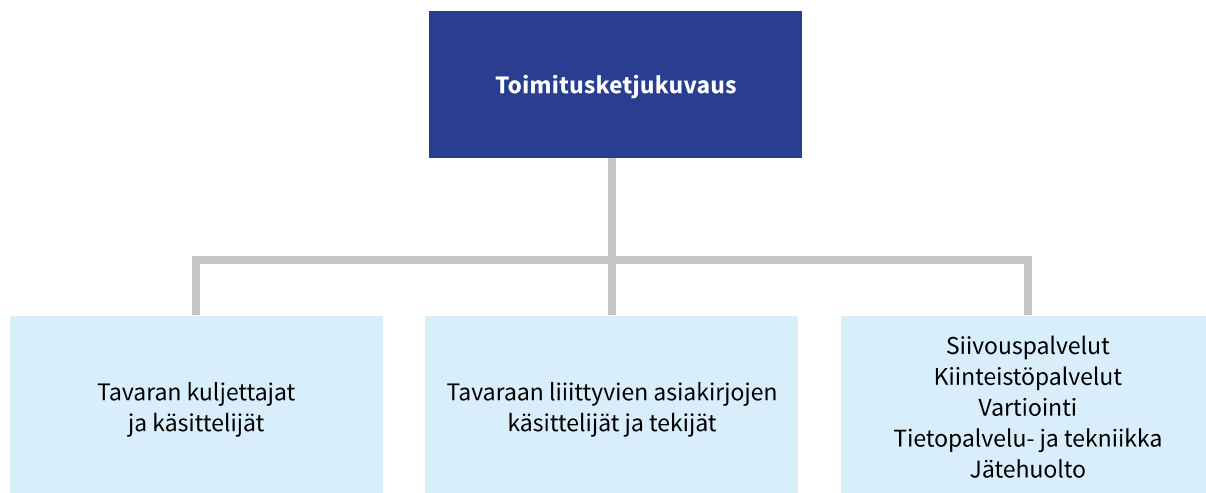
Hakija on toteuttanut toimenpiteitä, joiden ansiosta hakijan liikekumppanin voidaan tunnistaa selkeästi ja joilla varmistetaan asianmukaisten sopimusjärjestelyjen tai muiden hakijan liiketoimintamallin mukaisten asianmukaisten toimenpiteiden täytäntöönpanon kautta, että kyseiset liikekumppanit varmistavat oman kansainvälisen jakeluketjun osansa turvallisuuden (Täytäntöönpanoasetus artikla 28 kohta 1d ja 1f)

AEO-toimija voi ulkoistaa toimintojaan, mutta ei vastuutaan. AEO:ssa keskeistä on turvata tavara ja siihen liittyvä tieto. Osa tätä turvaamista ovat yrityksen kanssa liiketoimintaa harjoittavat muut yritykset ja tarve tunnistaa toimijat tavaran toimitusketjussa. Yrityksen pitää pystyä osoittamaan kauppakumppaninsa, ja nämä tulee huomioida riskienarvioinnissa toimitusketjuroolien ja toimintamallien mukaisesti. Tämä koskee myös yrityksen asiakkaita. Jos yrityksellä on paljon tuntemattomia asiakkaita, yrityksen tulee pohtia millä keinoin se hallitsee näiden asiakkaiden aiheuttamia riskejä. Turvallisuuden kannalta on selkeää, että mitä paremmin yritys tuntee kauppakumppaninsa ja näiden turvallisuustoimenpiteet niin sitä varmempi koko toimitusketju on. Samalla on tärkeää, että AEO-toimija edesauttaa kauppakumppaneita parantamaan ja tiedostamaan turvallisuusnäkökulmat ja sisällyttää sopimukseen turvallisuuden eri osa-alueet. Tulli myös edellyttää, että AEO-toimija seuraa sopimusten noudattamista.

Kuva 17 Turvallisuus- ja sopimuskäytännöt

AEO-arvioinnissa Tulli tarkastaa yrityksen tekemän ”toimitusketjujen turvallisuuskuvauksen”. Kuvauksen tulee koostua siitä, miten yritys tunnistaa ja arvioi toimitusketjun eri osapuolia. Kohteena ovat toiset yritykset tai henkilöt, joilla on mahdollisuus päästä tavaraan kiinni tai niihin liittyviin tietoihin. Yrityksen kannattaa kiinnittää huomiota siihen, että ketjuun liittyy läheisesti myös muut kuin kauppakumppanit – erityisesti siivous- ja kiinteistöpalvelut tulee huomioida kuvauksessa. Nämä palvelut pitää huomioida, kun yritys määrittelee 1. kulunvalvontaa yrityksen tiloissa, 2. avainhallinnan toimenpiteet ja 3. käytännöt, kun tehdään sopimus palvelun toimittajan kanssa.

Kuva 18 Toimitusketjukuvauksen sisältö

Lisätietoa kauppakumppaneihin liittyvästä ohjeistuksesta saa AEO-asiakasohjeesta 1/2015.¹¹

¹¹(<http://tulli.fi/documents/2912305/4021261/AEO-asiakasohje+1%2C+AEO-toimijan+kauppakumppaneita+ja+palveluntarjoajia+koskevat+vaatimukset/54cee77a-e173-4892-ad27-5e185d39972b>).

3. Yhteenveto

AEO-ohjelmaa on toteutettu EU:ssa vuodesta 2008 lähtien ja AEO-toimijoita on tällä hetkellä Suomessa 85. Valtuutus on voimassa koko unionin alueella ja se on y-tunnuskohtainen. AEO-toimijaksi hakeutuminen on vapaaehtoista. AEOS-valtuutus on merkki siitä, että yritys on tullin arvioinnin jälkeen täyttänyt turvallisuuden ja vaarattomuuden kriteerit. AEOS-valtuutuksen turvallisuusvaatimukseen kuuluvat kaikki turvallisuuden ja vaarattomuuden osa-alueet pois lukien työ- ja pelastusturvallisuus. AEOS-toimijoita tarkastetaan tullilainsäädännön perusteella vähemmän kuin muita talouden toimijoita ja jos heidän tavaransa päätetään tarkastaa, Tullin tulee priorisoida nämä tarkastukset. AEOS-valtuutus mahdollistaa myös MRA-edut niiden kolmansien maiden kanssa, jotka ovat tehneet vastavuoroisen sopimuksen EU:n kanssa. Mitä enemmän sopimuksia tehdään kolmansien maiden kanssa sitä enemmän MRA-etujen määrä kasvaa.

Koska AEOS-toimijat saavat tarkastusetuja ja ovat tullilainsäädännössä luotettavia toimijoita, tulee yritysten myös täyttää kyseisen valtuutuksen edellytykset. AEO-hakemuksen arviointi on hyvinkin kattavaa ja ennen kuin yritys jättää AEOS-hakemuksen sen kannattaa tutustua tarkasti valtuutuksen edellytyksiin. Tätä helpottaakseni laadin lopputyössä koosteen tärkeimmistä AEOS-valtuutuksen turvallisuuden ja vaarattomuuden sekä kaupallisten kuljetustietojen kriteereistä ja siitä, miten yrityksen tulee valmistautua, mitä pitää huomioida ja mitä kuvauksia yrityksen pitää toimittaa Tullille. Myös Tullin tulee huomioida AEO-arvioinneissa yritysten koko ja liiketoiminnan laatu ja laajuus.

Turvallisuusjohtaminen, kaupallisten ja kuljetustietojen tyydyttävä hallintajärjestelmä, sisäinen valvonta, kiinteistö- ja toimitilaturvallisuus, henkilöstöturvallisuus, logistiikan ja tuotannon turvallisuus sekä toimitusketjun turvallisuus eivät ole irtonaisia osia vaan ne kuuluvat yrityksen kokonaisturvallisuuden hallintaan. Kun yritys on valmistelemassa AEOS-hakemuksen jättämistä Tullille, tulee sen keskittyä erityisesti seuraaviin asioihin:

Turvallisuusjohtaminen

Turvallisuusjohtamisen kuvauksessa ja turvallisuuspolitiikassa tulisi huomioida turvallisuusorganisaatio ja nimetä turvallisuusvastaava. Kuvaus sisältää myös tiedon siitä, miten yritys hallinnoi riskejä ja miten turvallisuusviestintä henkilöstölle tehdään. Turvallisuusohjeistuksen tulee olla ajan tasalla ja myös mukana käytännön työssä. Osa turvallisuusjohtamista on riskienarviointi ja -hallinta.

Riskienarviointi

Säännöllinen riskienarviointi on pakollista AEO:ssa. Samalla yrityksen tulee tehdä riski- ja uhka-analyysi ja nämä riskit pitää arvioida sekä kirjata ylös. Riskienarviointi on osa sisäistä valvontaa, joka mahdollistaa yritykselle ongelmatilanteita ennakoivan ja ehkäisevän toimintatavan.

Kaupallisten ja kuljetustietojen tyydyttävä hallintajärjestelmä

Yrityksen kirjanpidossa tulee olla aukoton jäljitysketju, joka kattaa esim. tavaravirrat - yritys tietää missä tavarat ovat ja kenellä on niihin/tavaroihin liittyviin tietoihin pääsy. Jäljitysketjusta löytyy merkinnät aina tiedon lisäämisestä kirjanpitoon ja sen siihen asti, että se on poistettu. Tavaravirroissa tulee myös huomioida yrityksen ulkoistamat toiminnot.

Tietojärjestelmäkuvaus on osa AEO-hakemusta. Kuvauksen tulee kattaa ne järjestelmät, jotka liittyvät toimitusketjuun tai yrityksen käyttämään tullimenettelyyn. Kuvauksessa tulee myös kuvata yritykset käyttämät ohjelmistot ja järjestelmät sekä niiden linkitykset. Keskeistä on myös kuvaus organisaatiosta, miten järjestelmien päivitys ja hallinnointi on varmistettu. Sekä miten yritys on kouluttanut henkilökuntaansa ja ohjeistanut heitä tietoturvaan liittyen ja miten henkilökunta toimii poikkeamatilanteissa.

Tietoturvakuvauksessa yritys kertoo salasana- ja käyttöoikeuksien hallinnoinnit ja menettelytavat: oikeustasot, salasanavaihdot. Lisäksi yritys kuvaa miten tiedonsiirto suojataan ja kartoitetaan myös etäkäyttö sekä palomuurit että virustorjunta.

Yrityksen tulee myös varmistaa, että henkilökunta tietää miten toimia häiriö- ja poikkeamatilanteissa ja että kirjanpidon ja tietojen varmuuskopiointi on hoidettu asianmukaisesti ja että toissijaiset ratkaisut häiriötilanteissa ovat henkilökunnalla tiedossa.

Sisäinen valvonta

Toiminnon tarkoitus on mahdollistaa yritykselle ongelmatilanteita ennakoivan ja ehkäisevän toimintatavan. Jotta sisäinen valvonta olisi mahdollisimman tehokasta, yrityksen tulee määritellä sisäisen valvonnan vastuutahot ja toimintatavat. AEO-edellytys on, että yritys valvoo omaa sisäistä toimintaansa.

Kiinteistö- ja toimitilaturvallisuus

Kiinteistö- ja toimitilaturvallisuus koostuu rakenteellisesta turvallisuudesta, teknisestä valvonnasta, henkilö- ja ajoneuvoliikenteen valvonnasta sekä turvallisuusvalvonnasta (vartiointipalvelut). AEO:ssa tavoitteena on turvata tavara, siihen liittyvä tieto ja yrityksen tilat. Tähän liittyy myös yrityksen vierailuperiaatteet, joiden mukaan yrityksen henkilökunta toimii kaikkien vieraiden kanssa. Turvallisuusnäkökulmasta yritys myös ohjeistaa piha-alueen ajoneuvoliikenteen. Tuki kiinteistön suojaamiseen on myös avainhallinta ja että yrityksen henkilökunta tietää kuka tiloissa liikkuu ja miksi.

Henkilöstöturvallisuus

Minimivaatimukset henkilöstöturvallisuusvaatimukselle ovat 1. henkilöllisyyden varmistaminen ja 2. katkeamattoman työ/koulutushistorian todentaminen. Yrityksen tulee määritellä riskianalyysin kautta ketkä ovat turvallisuuden kannalta olennaista henkilöstöä. Henkilöstön luotettavuutta tulee arvioida koko työsuhteen elinkaaren ajan. Henkilöstöä tulee myös kouluttaa turvallisuus- ja AEO –asioihin liittyen.

Logistiikan ja tuotannon turvallisuus

Yrityksen tulee jättää kuvaus, jossa määritellään logistiikan ja tuotannon turvallisuus ja miten se varmistetaan, esim. tavaroiden käsittely, varastointi, tuotanto ja rahtaus, kuljetusvälineet ja rahtiyksiköt.

Toimitusketjun turvallisuus

Toimitusketjujen turvallisuuskuvauksen tulee koostua siitä, miten yritys tunnistaa ja arvioi toimitusketjun eri osapuolia. Kuvauksen kohteena ovat kaikki ne toiset yritykset tai henkilöt, joilla on mahdollisuus päästä tavaraan kiinni tai niihin liittyviin tietoihin.

AEO on jatkuva prosessi yritykselle ja Tullille. Valtuutus on voimassa toistaiseksi ja se tarkoittaa samalla sitä, että yrityksen on jatkuvasti kehitettävä ja ylläpidettävä omaa toimintaansa. AEO:n näkökulmasta yrityksen tulee esim. työstää turvallisuusjohtamistaan, riskienarviointia, sisäistä valvontaa, tietoturvaa, rakennusten ja kiinteistöjen turvallisuutta ja henkilöstöturvallisuutta. Lopuksi yrityksen ja myös Tullin tulee muistaa, että yritys tekee turvallisuutta itseään varten, ei Tullia varten: vaikka Tulli arvioi lopputuloksen, niin suurin hyötyjä turvallisesta liikeympäristöstä on yritys.

Lähdeluettelo

AEO-asiakasohje, valtuutettu talouden toimija, 3/2016. Saatavilla:

<http://tulli.fi/yritysasiakkaat/tullin-asiakkaana/aeo-kiinnostuitko>, 22.2.2017

AEO-suuntaviivat Bryssel 11. maaliskuuta 2016 TAXUD/B2/047/2011 –Rev.6

Compendium of Authorised Economic Operator programmes, 2015,

<http://www.wcoomd.org/~media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/safe-package/aeo-compendium-en--2016-%281%29.pdf>, 22.2.2017

CUP Annual Report 2015, Brussels, 22 June 2016, TAXUD/A1/D (2016)

EU (2013) 952/13/EU. Unionin tullikoodeksi (Euroopan Parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 952/2013)

EU (2015) Komission delegoitu asetus (EU) 2015/2446

EU (2015) Komission täytäntöönpanoasetus (EU) 2015/2447

Ferm, Tom (2013), Valtuutetun talouden toimijan (AEOS/F) haasteet ja mahdollisuudet Suomessa, TJK 12, Aalto-yliopisto

Komission AEO-sivut. Saatavissa: http://ec.europa.eu/taxation_customs/general-information-customs/customs-security/authorised-economic-operator-aeo/authorised-economic-operator-aeo_en#what_is, 27.2.2017

Skinnar, Sture (2015), AEOC-kriteerit ja -vaatimukset Unionin Tullikoodeksissa, TJK 13, Aalto-yliopisto

Tullin AEO-sivut. Saatavissa: <http://tulli.fi/yritysasiakkaat/tullin-asiakkaana/aeo-kaksi-valtuutusta>, 27.2.2017

WCO:n sivut. Saatavissa: http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/tools/safe_package-for-new-site.aspx, 27.2.2017

Kuva 4 AEO-suuntaviivat Bryssel 11. maaliskuuta 2016 TAXUD/B2/047/2011 –Rev.6

Kuva 5 AEO-palvelukuvaus, Yritysneuvonta, Tulli, 2017

Kuva 6 Elinkeinoelämän yritysturvallisuusmalli. Saatavissa [https://ek.fi/mita-
teemme/tyoelama/yritysturvallisuus/](https://ek.fi/mita-
teemme/tyoelama/yritysturvallisuus/), 27.2.2017